

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 551/2023-31

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], zastúpeného JUDr. Milanom Kuzmom, advokátom, Floriánska 16, Košice, proti postupu Okresného súdu Galanta v konaní vedenom pod sp. zn. 2T/237/2012 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Galanta v konaní vedenom pod sp. zn. 2T/237/2012 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Galanta v konaní vedenom pod sp. zn. 2T/237/2012 **p r i k a z u j e** konať bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľovi **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie v sume **3 500 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Galanta **p o v i n n ý** vyplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Galanta **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **530,86 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a jeho argumentácia

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručitou ústavnému súdu 27. septembra 2023, prijatej na ďalšie konanie uznesením č. k. IV. ÚS 551/2023-12 z 24. októbra 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie svojej veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane

ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 2T/237/2012. Navrhuje uložiť okresnému súdu zákaz pokračovať v porušovaní označených práv, priznať primerané finančné zadosťučinenie vo výške 15 000 eur a náhradu trov konania.

2. Uznesením vyšetrovateľa Okresného riaditeľstva Policajného zboru Galanta z 21. decembra 2011 bolo sťažovateľovi a ďalším dvom osobám vznesené obvinenie pre zločin lúpeže podľa § 188 ods. 1, 2 písm. c) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. a) Trestného zákona spáchaný formou spolupáchateľstva podľa § 20 Trestného zákona. Prokurátorka podala obžalobu 11. októbra 2012 a vec bola pridelená 12. októbra 2012 na rozhodnutie predsedníčke senátu JUDr. Eve Schweitzerovej. Vec bola pridelená inému predsedovi senátu 8. decembra 2021 a následne bola vec pridelená 5. mája 2022 v poradí tretiemu predsedovi senátu JUDr. Jurajovi Dziakovi. Po poslednom pridelení veci sa prvé hlavné pojednávanie uskutočnilo 16. augusta 2023. Sťažovateľ súhlasil so zmenou v zložení senátu z dôvodu urýchlenia konania, zvyšní obžalovaní nedali súhlas so zmenou senátu. Hlavné pojednávanie bolo bez vykonania dokazovania odročené na 8. december 2023, 10. január 2024 a 17. január 2024. Sťažovateľ bol v uvedenej veci stíhaný väzobne od 17. februára 2012 do 17. februára 2015, keď uplynula lehota väzby.

3. Trestné stíhanie trvá 11 rokov a takmer 10 mesiacov, počnúc od vznesenia obvinenia. Konečné rozhodnutie vydané nebolo. Vzhľadom na to, že došlo k tretej zmene v osobe zákonného sudcu, sa celé konanie bude musieť vykonať odznova. V súčasnosti sa nedá predpokladať, kedy by mohlo byť vydané meritórne rozhodnutie okresným súdom. Aj keď ide o zločin lúpeže, vec nie je právne ani skutkovo zložitá, nevymyká sa bežnej rozhodovacej činnosti trestných súdov. Navyše žiadna zložitosť veci nemôže ospravedlniť takmer 12-ročnú dĺžku konania (III. ÚS 9/00). V prípade uznania viny za predmetný skutok hrozí sťažovateľovi uloženie trestu odňatia slobody na 7 až 12 rokov. Sťažovateľ svojím správaním k extrémnej dĺžke konania nijako neprispel, po celý čas bol k dispozícii súdu vo väzbe alebo na slobode, súhlasil so zmenou senátu v auguste 2023, má teda záujem na skončení veci v čo najkratšom čase. Dĺžka napadnutého konania na okresnom súde sama osebe postačuje na konštatovanie neprimeranej dĺžky súdneho konania. S ohľadom na nariadený termín hlavného pojednávania na december 2023 bez rozhodnutia veci nebude vo veci rozhodnuté v dohľadnej dobe. Počas štádia, keď bol sťažovateľ väzobne stíhaný, mal právo na „mimoriadnu starostlivosť“ zo strany okresného súdu s odkazom na § 2 ods. 6 Trestného poriadku a rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rutkowski a ostatní proti Poľsku zo 7. 7. 2015, ods. 137. Okresný súd počas tohto obdobia nepostupoval urýchlene, v podstate nevyjadril znepokojenie nad tým, že sťažovateľ bol vo väzbe 3 roky. Niet pochyb, že časté zmeny v zložení senátu prispeli k predĺženiu konania, za čo je zodpovedný okresný súd (rozsudok Adamčo proti Slovensku z 9. 2. 2023, ods. 21). Nemožno obísť skutočnosť, že medzi pojednávaniami boli značné časové intervaly, a to od niekoľkých mesiacov do 3 rokov. Obvinenie je veľmi závažné, sťažovateľovi hrozí uloženie spomínaného trestu, žije v neistote a nesie váhu obvinenia už bežmála 12 rokov. Zbytočné prieťahy a extrémna dĺžka konania sa nedajú vrátiť, zhojiť ani napraviť, jedinou formou kompenzácie je priznanie predmetného finančného zadosťučinenia.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

4. Predseda okresného súdu uviedol, že vec nie je právoplatne skončená. Vo fáze dokazovania bolo viackrát rozhodované o väzbe, bolo nariadených, resp. uskutočnilo sa viacero hlavných pojednávaní, kde došlo k vypočutiu množstva svedkov a znalcov. K zrušeniu pojednávaní, resp. nevykonaniu hlavného pojednávania dochádzalo aj z dôvodov na strane procesných strán k oddialeniu rozhodnutia vo veci a z dôvodov zmeny zákonných sudcov. Od pridelenia veci poslednému zákonnému sudcovi sa koná priebežne a efektívne, čo vyplýva z priloženého vyjadrenia JUDr. Juraja Dziaka.

5. Zákonný sudca JUDr. Dziak s odkazom na čísla listu v spise uviedol, že od pridelenia mu veci 5. mája 2022 po postupnom naštudovaní spisu trvajúcim niekoľko mesiacov zisťoval koncom roka 2022 stanovisko obžalovaných k zmene v zložení senátu, sťažovateľ so zmenou súhlasil, čo však nie je možné uviesť o ostatných dvoch obžalovaných. Súd nariadil 6. februára 2023 termín hlavného pojednávania na 10. máj 2023, neopomínajúc aj sťažnosť prokuratúry, okrem toho vykonával úkony smerujúce k príprave hlavného pojednávania (zisťovanie stavu iných konaní), zisťoval stanovisko správcu konkurznej podstaty právneho nástupcu poškodeného. Termín hlavného pojednávania 10. mája 2023 súd uskutočnil, k prejednaniu veci ale nedošlo, pretože vyhovel žiadosti obžalovaného [REDAKOVANÉ] a umožnil mu zmenu obhajcu (kolízia so spôsobom obhajoby sťažovateľa). Na ten účel odročil hlavné pojednávanie na 16. august 2023 a medzičasom zisťoval aktuálny stav iných konaní. Aj toto hlavné pojednávanie sa uskutočnilo, ale bez prejednania veci samej, pretože sa nedostavil obžalovaný [REDAKOVANÉ] a neboli splnené podmienky na uskutočnenie hlavného pojednávania v jeho neprítomnosti. Súd odročil hlavné pojednávanie na tri termíny (8. december 2023, 10. a 17. január 2024), obžalovanému [REDAKOVANÉ] uložil poriadkovú pokutu za neospravedlnenú neprítomnosť. Toho času súd vo veci koná s ohľadom na pracovnú vytťaženosť a časové možnosti sudcu. Hlavné pojednávanie bude musieť vykonať znovu. K úkonom súdu pred pridelením veci JUDr. Dziakovi tento uviedol to isté čo predseda okresného súdu, pričom odkázal aj na konkrétne čísla listov.

6. Podľa vyjadrenia predchádzajúceho zákonného sudcu Mgr. Ondreja Hertela mu bol spis pridelený v období od 8. decembra 2021 do 4. mája 2022 a v tomto období spis v rámci fyzických a časových možností pri zohľadnení pracovnej zaťaženia postupne študoval.

II.2. Replika sťažovateľa:

7. Sťažovateľ nevyužil možnosť repliky k vyjadreniu okresného súdu.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. V súvislosti s namietaným porušením práv podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru sťažovateľ namieta zbytočné prietahy a neprimeranú dĺžku trestného konania 12 rokov od vznesenia obvinenia.

III.1. K porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru:

9. V posudzovanom prípade možno primeranosť dĺžky konania v súvislosti s namietaným porušením základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru [v ktorých obsahu nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 302/2020)] postupom okresného súdu posudzovať od doručenia obžaloby 12. októbra 2012.

10. Súdne konanie je potrebné viesť rýchlo, účelne a bez priet'ahov. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v každom súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (I. ÚS 96/2019). Nielen nečinnosť, ale aj nesústredená a neefektívna činnosť štátneho orgánu (všeobecného súdu) môže zapríčiniť porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (napr. I. ÚS 376/06, III. ÚS 90/07). Okresný súd v rozsahu svojej právomoci nesie zodpovednosť aj za zabezpečenie efektívneho postupu, aby smeroval k odstráneniu právnej neistoty, v ktorej sa sťažovateľ v predmetnej veci počas trestného konania nachádzal.

11. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsah je v zásade rovnaký), ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje v rámci okolností konkrétneho prípadu tri základné kritériá, ktorými sú (1) právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu. V rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

12. Vo vzťahu k prvému kritériu ústavný súd zistil, že predmetom konania na okresnom súde je rozhodovanie o obžalobe zo zločinu lúpeže podľa § 188 ods. 1, 2 písm. c) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. a) Trestného zákona vo forme spolupáchateľstva a zo zločinu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 ods. 2 Trestného zákona. Po právnej stránke ide o vec, ktorá patrí k štandardnej agende všeobecných súdov, a teda sa nevymyká bežnej rozhodovacej činnosti. Okresný súd netvrdil, že by sa konanie vyznačovalo skutkovou alebo právnou zložitou. Obžaloba sa týkala 3 osôb, navrhnuté bolo vypočuť viacerých svedkov, s čím je nutne spojená potreba zabezpečenia ich prítomnosti, v konkrétnom prípade však nešlo o osobitne procesne zložitú situáciu. Okresný súd v priebehu konania v podstate väčšinu svedkov už vypočul a len vzhľadom na zmenu zloženia senátu musel úkony zopakovať.

13. Ústavný súd posudzuje pri ústavných sťažnostiach na priet'ahy v konaní aj význam konania pre sťažovateľa. Právoplatné rozhodnutie o obžalobe pre sťažovateľa nepochybne subjektívne malo význam, keďže mu hrozí uznanie viny za skutok vykazujúci znaky trestných činov, uloženie trestu. Vo všeobecnosti platí, že doba trestného konania sa posudzuje prísnejšie než doba konania v občianskoprávných veciach (II. ÚS 32/03). Otázka zistenia viny osoby (osôb), proti ktorej (ktorým) sa vedie trestné konanie, je zásadnou otázkou. Sťažovateľ bol navyše v priebehu napadnutého konania (od februára 2012 do februára 2015) vo väzbe, preto v tomto čase mal okresný súd postupovať s osobitnou starostlivosťou (Rutkowski a ostatní proti Poľsku zo 7. 7. 2015, ods. 137).

14. Pokiaľ ide o kritérium správania sťažovateľa, ústavný súd vzhľadom na obsah súdneho spisu konštatuje, že sťažovateľ v určitej miere má podiel na doterajšej dĺžke napadnutého konania a nie je plne priliehavé jeho tvrdenie že nijako neprispel k doterajšej dĺžke konania. Ako okresný súd správne naznačuje, sťažovateľ, resp. jeho obhájcovia dali dôvod na odročenie viacerých termínov hlavného pojednávania (konkrétne v apríli 2014, marci 2016, októbri 2016, máji 2017, februári 2020, marci 2021, júni 2021). Bolo by možné sťažovateľovi vytknúť aj skoršie nevyužitie postupu podľa § 55 Trestného poriadku (v januári 2023 tento postup využila napríklad prokuratúra). Vzhľadom na namietanú celkovú dĺžku konania a nariadenie termínov hlavného pojednávania pred podaním ústavnej sťažnosti by už tento postup nič nezmenil na doterajšej celkovej dĺžke konania.

15. V súvislosti s hodnotením samotného postupu všeobecného súdu ako tretieho kritéria ústavný súd poukazuje na obsah súdneho spisu, ktorý potvrdzuje priebeh konania opísaný sťažovateľom a okresným súdom. Účastníci sa na popise napadnutého konania zhodli, okresný súd tvrdí, že koná priebežne a efektívne od mája 2022, čím nepriamo priznal vznik prieťahov. Ústavný súd vychádzal z priebehu konania ako z nespornej skutočnosti bez potreby bližšieho reprodukovania úkonov súdu. Na úvod konštatuje, že od podania obžaloby do podania ústavnej sťažnosti uplynulo 10 rokov, 11 mesiacov a 16 dní. Dovtedy okresný súd uskutočnil viacero termínov hlavného pojednávania, ktoré otvoril a vykonával dôkazy, avšak vo veci samej doteraz nerozhodol. Celková doterajšia dĺžka konania na okresnom súde tak signalizuje zbytočné prieťahy. Ústavný súd zohľadňuje, že po zmene zloženia senátu bolo potrebné vykonať dodatočné štúdium spisu a spolu s tým aj viac úkonov administratívnej povahy, celkové obdobie je však neprimerane dlhé.

16. V napadnutom konaní bol okresný súd zaneprázdnený aj rozhodovaním o otázkach nemeritórnej povahy, pretože po podaní obžaloby rozhodoval o väzbe (dvakrát v roku 2012, štyrikrát v roku 2013 a 2014 a raz v roku 2015). S tým bola spojená aj potreba opakovaného predloženia spisu nadriadenému súdu (celkom 11-krát). Potreba rozhodnúť o väzbe sťažovateľa však nezbavovala okresný súd povinnosti rozhodnúť o obžalobe. Práve naopak, u väzobne stíhaného sťažovateľa bola požiadavka na postup vo veci samej naliehavejšia, ako správne uvádza sťažovateľ s odkazom na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rutkowski a ostatní proti Poľsku zo 7. 7. 2015.

17. Ústavný súd hodnotí postup okresného súdu ako neefektívny a nesústreďený, primárne z dôvodu nedostatočného postupu vo veci samej. Aj keď zavinenie na neuskutočnení viacerých nariadených termínov hlavného pojednávania mal súd (január 2019, máj 2020), resp. strany konania, v postupe okresného súdu ústavný súd pozoroval nedostatky pri opakovanom akceptovaní ospravedlnení strán bez toho, aby proti nim dôsledne vyvodzoval procesnú zodpovednosť podľa Trestného poriadku.

18. Pokiaľ ide o zmeny v osobe zákonného sudcu a s tým spojené dodatočné časové nároky, ústavný súd odkazuje na svoju ustálenú judikatúru, podľa ktorej v súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania dohovoru platí, že personálne problémy justičného systému nezbavujú štát zodpovednosti za zbytočné prieťahy v súdnom konaní (III. ÚS 17/02, II. ÚS 287/2019), a preto viacnásobná zmena osoby zákonného sudcu v súdnom konaní nemôže byť pripočítaná na ťarchu sporových strán a nemá povahu okolností, ktoré by vylučovali zodpovednosť súdu, ktorý je vecne a miestne príslušný na rozhodnutie vo veci občana, ktorý sa naň obrátil (obdobne I. ÚS 508/2015, I. ÚS 527/2015).

19. Ústavný súd vzal pri posudzovaní postupu okresného súdu do úvahy aj všeobecne známu skutočnosť, že mimoriadne opatrenia proti šíreniu ochorenia COVID-19 ovplyvnili aj riadnu činnosť súdov od marca roku 2020. V okolnostiach prípadu následkom toho nedošlo k uskutočneniu pojednávania nariadeného na máj 2020 a marec 2021.

20. Zistené skutočnosti postačujú na vyvodenie konečného záveru, že celková dĺžka napadnutého konania je z ústavného hľadiska neakceptovateľná. Napadnuté konanie je z hľadiska prejednávania obžaloby proti sťažovateľovi v rovnakom stave ako po jej podaní po viac ako 11 rokoch vedenia konania (takmer 12 rokov od vznesenia obvinenia), teda bez akéhokoľvek posunu vo veci. Svojím neefektívnym postupom a nečinnosťou okresný súd prispel k dĺžke napadnutého konania v takom rozsahu, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, preto ústavný súd vyslovil, že tieto práva sťažovateľa porušené boli (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.

Príkaz vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

21. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

22. Ústavný súd v nadväznosti na svoje zistenia prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prieťahov (bod 2 výroku tohto nálezu). Tento príkaz by okresnému súdu vzhľadom na namietané a zistené porušenie základného práva i na doterajšie neskončenie konania mal byť adresovaný.

23. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

24. Sťažovateľ sa v ústavnej sťažnosti domáha priznania finančného zadosťučinenia v sume 15 000 eur, čo odôvodňuje závažnosťou obvinenia a hroziaceho trestu, ako aj neistotou pri nesení tohto obvinenia, pričom jedinou formou kompenzácie je priznanie zadosťučinenia.

25. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení výšky primeraného zadosťučinenia zohľadnil ústavný súd svoju judikatúru a zásadu spravodlivosti, ako aj skutočnosť, že sťažovateľ mohol dôvodne pociťovať právnu neistotu spôsobenú neúčinným postupom okresného súdu v trestnom konaní vedenom proti jeho osobe. Do úvahy zobral tiež celkovú dĺžku konania, postoj a správanie sťažovateľa v súdnom konaní. Zohľadnené bolo aj zavinenie súdu vo vzťahu k možnostiam urýchliť jeho konanie. Ústavný súd dospel vzhľadom na uvedené k záveru, že primerané finančné zadosťučinenie v tejto veci predstavuje sumu 3 500 eur (bod 3 výroku tohto nálezu). Vo zvyšnej časti návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia ústavný súd nevyhovел (bod 5 výroku tohto nálezu).

V.
Trovy konania

26. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 530,86 eur.

27. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [ďalej len „vyhláška“ (§ 11 ods. 3 vyhlášky)]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je vo výške 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je vo výške 12,52 eur (podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu). Právny zástupca sťažovateľa je subjektom registrovaným pre daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) ako jej platiteľ, preto bola výsledná suma 442,38 eur zvýšená o príslušnú sadzbu DPH.

28. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. decembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu